

Martyna Polczyk

Terapia logopedyczna przez zabawę

Logopedia Silesiana 4, 406-414

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARTYNA POLCZYK

Zespół Szkół i Pracy Pozaszkolnej w Świętochłowicach
Miejskie Przedszkole nr 35 w Rudzie Śląskiej

Terapia logopedyczna przez zabawę

ABSTRACT: The purpose of the study is to present certain play which can be successfully applied to the speech therapy of children with the abnormal execution [š, ž, č, ř]. The speech therapy is conducted through fun. The form undertaken is to encourage children to do the exercises of speech therapy more frequently.

KEY WORDS: speech therapy, child, parents, dyslalia, fun in speech therapy

Efektywna terapia logopedyczna

Program terapii logopedycznej powinien być indywidualnie dostosowany do każdego dziecka. Podczas pierwszych spotkań należy poznać zainteresowania małego pacjenta. Właśnie to pozwoli lepiej przygotować się do zajęć i sprawić, że dziecko będzie miało wrażenie, iż logopeda przychodzi się do niego bawić, a nie ćwiczyć wymawianie poszczególnych głosek.

Na pierwszym spotkaniu warto zaproponować dziecku, by pokazało swoje ulubione zabawki. Gdy przedmioty darzone przez nie sympatią wezmą udział w zajęciach logopedycznych, wówczas ćwiczenia będą wykonywane przez dziecko chętniej i precyzyjniej. Warto zwrócić uwagę na czynniki, które sprzyjają efektywnej terapii. Należą do nich:

- stopień złożoności wady,
- indywidualne i rozwojowe właściwości dziecka,
- regularność zajęć, tj. około 1–2 razy tygodniowo,
- współpraca domu rodzinnego z logopedą¹.

¹ J. SUROWANIEC: *Metodyka postępowania logopedycznego w przypadku dyslalii*. W: *Diagnoza i terapia zaburzeń mowy*. Red. T. GAŁKOWSKI, Z. TARKOWSKI, T. ZALESKI. Lublin, Wydawnictwo UMCS 1993, s. 106.

Opiekunowie i najbliżsi dziecka są zobowiązani brać czynny udział w terapii logopedycznej. Małe dziecko nie jest jeszcze w pełni samodzielne, to opiekunowie słyszą jego wypowiedzi i stają się „korektorem” wymowy. To właśnie oni mają zwracać uwagę na to, by ich pociecha stosowała się do zasad wprowadzonych przez logopedę. Dzięki temu po czasie młody człowiek nabierze umiejętności autokontroli własnej wymowy. „Współpracując, rodzice i nauczyciele umożliwiają dziecku pełniejszą i bardziej kompleksową, a często również szybszą naukę. Co więcej, jeśli wspólna praca przynosi owoce, a dziecko robi postępy, radość i satysfakcję odczuwają wszyscy”².

Cele terapii logopedycznej

Na samym początku terapii logopedycznej należy ustalić cele. Z pewnością są one jednym z najistotniejszych elementów terapii. Właściwie wytyczone cele są jak drogowskazy, za którymi należy podążać na swojej drodze. Grażyna Jastrzębowska i Olga Pelc-Pękala uważają, że za pomocą terapii logopedycznej można usunąć zakłócenia procesu porozumiewania się. Jest to możliwe dzięki podjęciu następujących oddziaływań:

- przywracanie mowy w przypadku jej utraty, nauczanie mowy,
- nauczanie mowy, która się nie wykształciła,
- wyrównanie opóźnień rozwoju mowy,
- wypracowanie odpowiedniego poziomu sprawności językowej,
- likwidacja przyczyn i skutków pierwotnych oraz skutków wtórnych, do których zalicza się zarówno psychologiczne, jak i pedagogiczne konsekwencje zaburzeń mowy³.

Rozpoczynając terapię logopedyczną, należy pamiętać, aby w trakcie jej trwania uwzględnić następujące wskazania terapeutyczne:

- nie należy poprawiać zniekształconej głoski, lecz tworzyć nową,
- każde polecenie, ćwiczenie powinno być uprzednio wykonane przez logopedę,
- konieczne jest częste powtarzanie przerobionego materiału w coraz to inny sposób,
- każda ćwiczona głoska musi być dobrze utrwalona zanim przejdzie się do korygowania następnej,

² J. McMINN: *Pomóż dziecku z zaburzeniami mowy i komunikacji językowej*. Przeł. R. LISOWSKI. Warszawa, Wydawnictwo K.E. Liber 2006, s. 104.

³ G. JASTRZĘBOWSKA, O. PELC-PĘKAŁA: *Metodyka ogólna diagnozy i terapii logopedycznej*. W: *Logopedia. Pytania i odpowiedzi*. Red. T. GAŁKOWSKI, G. JASTRZĘBOWSKA. T. 2. Opole, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego 2003, s. 326.

- konieczne jest ćwiczenie głoski w różnych układach, kontekstach i sąsiedztwach fonetycznych,
- nie należy prowadzić ćwiczeń na wyrazach, których dziecko nie zna,
- nie można stosować wyrazów, w których występuje więcej niż jedna z ćwiczy-nych głosek,
- trzeba zawsze pamiętać o różnicowaniu słuchowej głoski z jej wcześniejszą, nieprawidłową artykulacją,
- należy różnicować ćwiczoną głoskę z głoskami podobnymi,
- przy uczeniu nowych elementów języka powinno się uwzględnić ich frekwencyjność w mowie dziecka,
- jeżeli nieprawidłowa wymowa dotyczy więcej niż jednego dźwięku, to przy ustalaniu kolejności korygowania dźwięków bierze się pod uwagę kolejność pojawiania się ich w toku rozwoju mowy,
- przy różnych formach nieprawidłowej realizacji dźwięków najpierw usuwa się elizje, potem substytucje, a na końcu deformacje⁴.

Te niezbędne wskazówki powinien znać każdy logopeda, który chce pomóc swoim podopiecznym. Wydają się one oczywiste, gdyż zwracają uwagę na najprostsze kwestie, jednak są bardzo istotne, np. jeśli logopeda sam nie zademonstruje dziecku ćwiczenia, to nie będzie ono miało kogo naśladować, a tym samym może nie wykonać właściwie polecenia. Ważna jest również frekwencyjność ćwiczonych wyrazów w mowie dziecka. Nie powinno się uczyć słów, których nigdy nie będzie ono używało. Prowadząc terapię dziecka, należy wprowadzać wyrazy adekwatne do jego wieku.

Zasady terapii logopedycznej

Pragnąc uzyskać pożądaný efekt w trakcie terapii, należy stosować się do zasad dydaktycznych w pracy logopedycznej, które proponuje Genowefa Demel:

- zasada systematyczności,
- zasada stopniowania trudności,
- zasada utrwalania,
- zasada aktywnego i świadomego udziału⁵.

Zgodnie z zasadą systematyczności na początku za pomocą ćwiczeń należy przygotować narządy mowy do wywołania poszczególnych głosek. Po czym dziecko powinno wypowiadać głoski w izolacji, następnie w logotomach. Kolejnym eta-

⁴ Ibidem, s. 326–334.

⁵ G. DEMEL: *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*. Warszawa, WSIP 1994, s. 47–49.

pem jest wymawianie głoski w wyrazach, parach wyrazów i zdaniach. Pod koniec powinna nastąpić automatyzacja głoski w mowie spontanicznej.

Istotna jest zasada stopniowania trudności. Jeśli poprosimy dziecko na początku o wykonanie skomplikowanych zadań, to wówczas może się ono zrazić i niechętnie z nami pracować. Zasada stopniowania trudności sprawia, iż dziecko czuje się dowartościowane, gdyż na każdych zajęciach potrafi wykonać coraz to trudniejsze polecenia. Program terapii logopedycznej należy zawsze dostosować do możliwości dziecka.

Systematyczne powtórki, o których mówi zasada utrwalania, znacząco przyspieszają efekty terapii. Zarówno w tej zasadzie, jak i zasadzie aktywnego i świadomego udziału istotną rolę odgrywają rodzice, którzy mają właściwie motywować swoje pociechy i pomagać im w terapii. Dziecko powinno chętnie i świadomie uczestniczyć w zajęciach logopedycznych. Jedną z najprzystępniejszych form jest zabawa.

Przykładowe zabawy logopedyczne dla dzieci z nieprawidłową artykulacją głosek [š, ž, č, ž, r]

Przykłady ćwiczeń oddechowych:

- Zabawa „Wiatr na polu”:

Dziecko dmucha na wiatraczek, a logopeda opowiada historię:

Na polu stał wiatraczek. W poniedziałek przyszedł silny wiatr [dziecko mocno dmucha]. We wtorek nieco osłabł, bo odwiedził góry i nie miał już siły [dziecko słabo dmucha]. Za to w środę wiatr zjadł pożywne śniadanie [dziecko umiarkowanie dmucha]. Czwartek i piątek były pracowite, ponieważ wiatr postanowił przegonić wszystkie chmury [dziecko mocno dmucha]. W sobotę zmienił się w morską bryzę [dziecko delikatnie dmucha], a w niedzielę wiatr postanowił odpocząć [dziecko dmucha delikatnie z krótkimi przerwami].

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

Przykłady ćwiczeń języka:

- „Podróżujący konik”:

Dziecko wspólnie z logopedą udaje podróżującego konika.

Logopeda czyta tekst:

Konik jedzie przez wieś [wolne kłaskanie]. Teraz konik wjeżdża do miasta [szybsze kłaskanie], konik wjeżdża na autostradę [szybkie kłaskanie]. Konik musi zwolnić, bo wjechał na wieś [wolne kłaskanie]. Teraz przejeżdża przez miasto [szybsze kłaskanie], wjechał na wieś i poszedł do swojej stajni [wolne kłaskanie].

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

Przykłady zabaw – ogniwo centralne:

- Budowanie garażu dla samochodów:

Chłopiec przynosi trzy ulubione samochody. Następnie dla każdego wybiera po pięć obrazków. Na każdym znajdują się rysunki zawierające ćwiczoną głoskę. Zadaniem dziecka jest zbudowanie garażu i opowiedzenie o tym, co znajduje się na obrazkach.

RYSUNEK 1. Przykładowy garaż

ŹRÓDŁO: Zabawa (opracowanie własne), obrazki (opracowanie własne)

- Zabawa „Obrazkowe zagadki”:

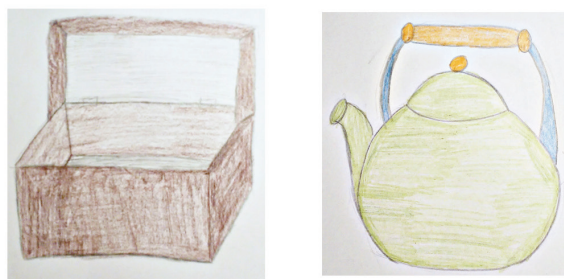
Logopeda rozkłada na stole karty i opowiada dziecku o jednym z przedmiotów, który umieszczony jest na obrazku. Zadaniem dziecka jest wskazanie i nazwanie poprawnego kartoniku, np. *Pokaż, co świeci nocą na niebie*. Odpowiedź: *Księżyc*.

ŹRÓDŁO: Zabawa (opracowanie własne), obrazki (strony internetowe)

- Zabawa „Tajemny szyfr”:

Dziecko uczy się zaklęcia: *Cza, cza aczo oczu yczy ecze cze*.

Zaklęcie pozwala na wejście ludzikowi Lego do zamku (zbudowanego wcześniej przez dziecko) i otwarcie magicznej skrzyni. W skrzyni znajdują się tajemnicze przedmioty. Zadaniem dziecka jest nazwanie przedmiotów, które znajdują się na obrazku, np. *W magicznej skrzyni jest czajnik*.

RYSUNEK 2. Zabawa w „Tajemny szyfr”

ŹRÓDŁO: Zabawa (opracowanie własne), obrazki (opracowanie własne)

- Logopeda opowiada dziecku historię:
W mieście Džadžo mieszkał dżokej, który lubił nosić dżinsy. Na śniadanie zawsze jadł dżem malinowy. Po południu zakładał dżokejkę i szedł na trening dżudo. Jego marzeniem były wakacje w dżungli.

Zadaniem dziecka jest narysowanie obrazka na podstawie usłyszonej historii, a następnie opowiedzenie o tym, co namalowało.

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

- Zabawa „Zapachowa gimnastyka”:

Dziecko siedzi na podłodze z zawiązanymi oczami. Gdy poczuje zapach:

- rzodkiewek – podnosi ręce do góry,
- szynki – prostuje nogi,
- czosnku – podnosi ręce do boku,
- dżemu – ugina nogi w kolanach.

Dziecko podaje nazwę tego, co poczuło, i wykonuje umówiony ruch.

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

- „Zabawki idą na zakupy”:

Dziecko przynosi trzy ulubione zabawki. Następnie wspólnie z logopedą przygotowuje sklepową ladę, na której układa kartoniki z rysunkami. Dziecko wczuwa się w zabawkę i mówi, co wybrało.

RYSUNEK 3. „Zabawki idą na zakupy”

ŹRÓDŁO: Zabawa (opracowanie własne), obrazki (opracowanie własne)

- Zabawa w gotowanie:

Dziecko wspólnie z logopedą przygotowuje deser. Na kuchennym blacie znajdują się np. czekolada, czereśnie, ciasteczka. Zadaniem dziecka jest przygotowanie deseru, a następnie opowiedzenie o jego wykonaniu, np.:

Do czystej miseczki wlewamy wodę z czajnika i myjemy czereśnie. Ale musimy chwilkę poczekać, bo woda z czajnika jest gorąca. W kubeczku ubijamy śmietanę. Później do małych miseczek wkładamy czereśnie, czekoladę i ciasteczka.

Wszystko przykrywamy śmietaną z **kubeczka** i posypujemy **czarodziejskim** proszkiem (cynamon lub cukier puder).

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

■ „Szalona ścieżka”

Dziecko układa z logopedą wspólnie ścieżkę. Każdy zawodnik rzuca kostką i przesuwa się o liczbę wyrzuconych oczek. Jeśli zatrzyma się na wyrazie z głoską:

- [š] – podskakuje dwa razy,
- [ž] – klaszcze w dłonie trzy razy,
- [č] – robi pięć przysiadów,
- [ž] – robi trzy „pajacyki”,
- [r] – staje na jednej nodze.

Wygrywa osoba, która pierwsza dojdzie do mety.

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

■ „Karteczki na dni tygodnia”:

Zabawa przeznaczona jest dla dzieci umiejących czytać i pisać. Logopeda odwraca napisem do dołu kartoniki z poszczególnymi głoskami. Następnie wymawia po kolei dni tygodnia. Zadaniem dziecka jest wylosowanie karteczki i zapisanie głoski w tabeli przy odpowiednim dniu tygodnia.

SZ Ź CZ DŹ R

Dzień tygodnia	Głoska	Wyrazy
Poniedziałek	sz	szalik, koszyk, szyba, kształt, pszenica
Wtorek	r	
Środa	cz	
Czwartek	sz	
Piątek	ž	
Sobota	dž	
Niedziela	r	

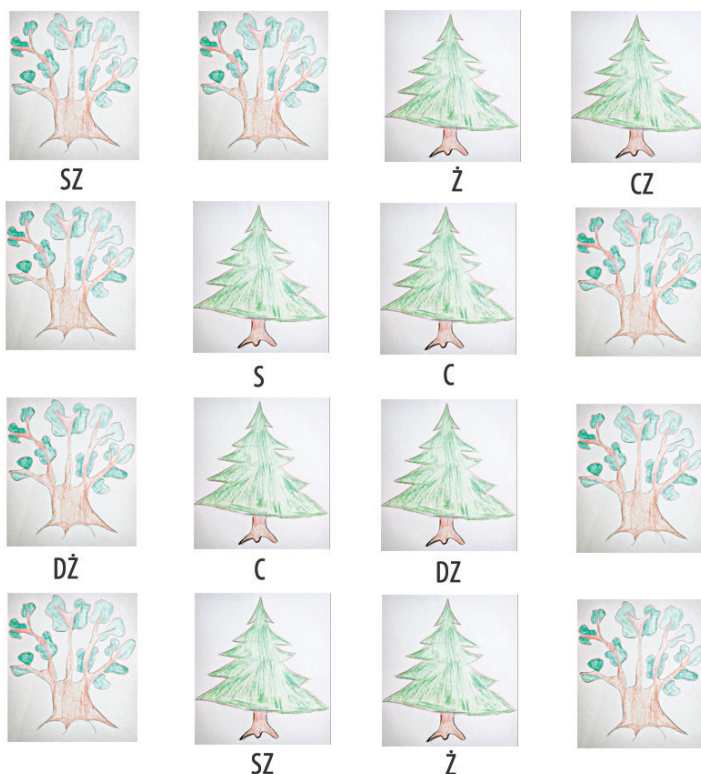
W każdym dniu tygodnia zadaniem dziecka jest odnalezienie pięciu wyrazów z daną głoską w prasie, książce lub reklamie, które wpisze do tabeli.

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

■ Zabawa „Głoskobranie”:

Zabawa bardzo przydatna przy różnicowaniu głosek. Na specjalnie przygotowanych kartonikach logopeda wypisuje poszczególne głoski. Następnie chowa je pod papierowymi drzewami. Zadaniem dziecka jest odnalezienie wszystkich kartoników i wrzucenie ich do koszyczka. Dziecko wymawia poszczególną gło-

skę w momencie odnalezienia jej pod drzewem i na końcu gry, gdy opróżnia zawartość koszyka.

RYSUNEK 4. Głoskobranie

ŹRÓDŁO: Obrazki (opracowanie własne)

Podsumowanie

Dzięki odpowiednio dobranym ćwiczeniom narządy mowy dziecka zostaną usprawnione i łatwiej będzie wywołać poszczególne głoski. Przeprowadzając ćwiczenia logopedyczne w formie zabawy, można dostrzec, że dzieci często będą starały się naśladować logopedę, np. chcąc wymyślać własne zasady gier. Warto czasem zgodzić się na to, pod warunkiem, że dziecko będzie wykorzystywało odpowiednie obrazki, np. z aktualnie ćwiczoną głoską. Z pewnością to zachęci je do ćwiczeń nie tylko z logopedą, ale również z osobami z najbliższego otoczenia, co zdecydowanie szybciej pozwoli osiągnąć zamierzony cel.

Bibliografia

- DEMEL G.: *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*. Warszawa, WSiP 1994.
- JASTRZĘBOWSKA G., PELC-PEKAŁA O.: *Metodyka ogólna diagnozy i terapii logopedycznej*. W: *Logopedia. Pytania i odpowiedzi*. Red. T. GAŁKOWSKI, G. JASTRZĘBOWSKA. T. 2. Opole, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego 2003, s. 309–345.
- McMINN J.: *Pomóż dziecku z zaburzeniami mowy i komunikacji językowej*. Przeł. R. LISOWSKI. Warszawa, Wydawnictwo K.E. Liber 2006.
- SUROWANIEC J.: *Metodyka postępowania logopedycznego w przypadku dyslalii*. W: *Diagnoza i terapia zaburzeń mowy*. Red. T. GAŁKOWSKI, Z. TARKOWSKI, T. ZALESKI. Lublin, Wydawnictwo UMCS 1993, s. 101–109.